Wikipedia

Komipermjakin kieli

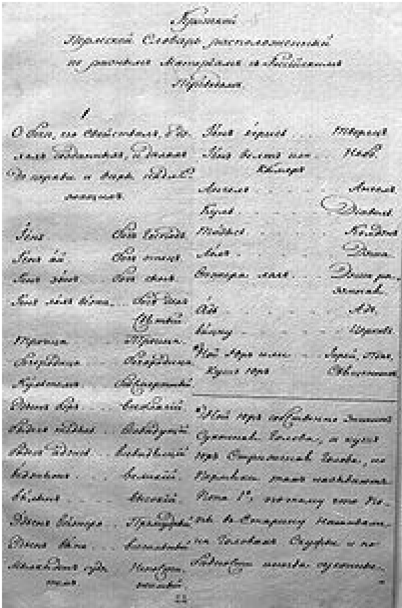
Komipermjakki eli **Permin komi** (komipermjakiksi коми-пермяцкӧй кыв, коми кыв) on komipermjakkien puhuma suomalais-ugrilainen kieli Venäjällä.

Komipermjakki	
Muu nimi	permjakki
Tiedot	
Alue	Permin Komi
Puhujia	63 106 [1]
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kirjaimisto	kyrillinen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	uralilaiset kielet
Kieliryhmä	suomalais-ugrilaiset kielet suomalais-permiläiset kielet permiläiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-3	koi (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=koi)
	Ohje

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujamäärä

Komipermjakkia puhutaan etupäässä Permin aluepiiriin kuuluvassa Permin Komin piirikunnassa. Pieniä puhujaryhmiä on myös muualla Permin aluepiirissä sekä Kirovin alueella. Komipermjakkeja on muuttanut paljon muille Venäjän alueille sekä entisen Neuvostoliiton tasavaltoihin.

Permin komin sanakirja vuodelta 1785.

Vuoden 1989 väestönlaskennan mukaan komipermjakin puhujia oli Neuvostoliitossa 120 000 henkeä, joista 88 000 Permin Komissa ja 17 000 silloisen Permin alueen muissa osissa. Permin Komissa asui 73,0 % puhujien kokonaismäärästä.[2]

Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan komipermjakkia puhui Venäjällä 94 000 henkeä,[3] joista 70 000 (74,4 % kaikista puhujista) Permin Komissa[4] (lukuihin sisältyvät myös komipermjakkia toisena tai vieraana kielenä puhuvat).

Vuonna 1989 Venäjän komipermjakeista 71,1 % puhui komipermjakkia äidinkielenään ja 7,3 % toisena kielenä.[5] Vuoden 2002 väestönlaskennan mukaan kansallisuudeltaan komipermjakeista 98,3 % osaa venäjää[6] (90,8 % vuonna 1989).[5] Permin Komissa asuvista komipermjakeista 83,1 % osaa komipermjakkia. Piirikunnan koko väestöstä 51,6 % osaa komipermjakkia[4] ja 98,4 % venäjää[7].

Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä on 63 100 komipermjakin puhujaa[8].

Historia ja murteet

Komipermjakki kuuluu suomalais-ugrilaisten kielten permiläiseen haaraan. Sen lähimmät sukukielet ovat komisyrjääni ja udmurtti. Kielitieteilijät varsinkin Venäjän ulkopuolella pitävät komipermjakkia usein yhtenä komin kielen päämurteista.[9] Niiden katsotaan eriytyneen 1300–1400-luvuilla, jolloin Kaman alueen komit kuuluivat itsenäiseen Suur-Perman ruhtinaskuntaan. Nimitys *komipermjakki* on syntynyt vasta Venäjän vallankumouksen jälkeen. Sitä ennen Permin komeja kutsuttiin *permjakeiksi* (ven. пермякѝ) ja heidän kieltään *permjakin kieleksi* (ven. пермя́цкий язы́к). Komipermjakkien itsestään ja kielestään käyttämä nimitys on *komi*.[10]

Komipermjakin oppikirja vuodelta 1984.

Piirre, joka erottaa komipermjakin kaikista muista suomalais-ugrilaisista kielistä, on sen morfologisoitunut kiinteä sanapaino, esim. *вѝсян* ’sairastat’ – *вися́н* ’sairaus’, *вѐрдас* ’ruokkii’ – *верда́с* ’ruoka’.[11] Venäjän kielen vaikutus on komipermjakissa paljon voimakkaampi kuin komisyrjäänissä. Eräiden arvioiden mukaan venäläisten lainojen osuus tavallisesta puheesta on 30–40 %. Siksi väitetäänkin, että venäjää taitavan syrjäänin on helppo ymmärtää komipermjakkia, kun taas permjakeille komisyrjäänin ymmärtäminen on huomattavasti vaikeampaa.[12]

Komipermjakin kieli jakautuu neljään päämurteeseen. Permin Komissa puhutaan etelä- ja pohjoismurretta. Etelämurre jakautuu Kudymkarin-Invan, Nerdvan, ala-Invan ja Onkovon murteisiin, pohjoismurre Kotšovon, Kosan-Kaman, Mysovon ja ylä-Lupjan murteisiin. Muut päämurteet ovat Kirovin alueen ja Permin aluepiirin koillisosissa puhutut ylä-Kaman murre ja Jazvan komi.[13] Ylä-Kaman eli Zjuzdinin murteessa yhdistyvät syrjäänin ja permjakin piirteet, Jazvan komia pidetään usein erillisenä komin kielen päämurteena.[14] Murteita erottavia piirteitä ovat mm. [l]:n ja [v]:n esiintyminen, sanapaino ja sijamuotojen lukumäärä.[13]

Kirjakieli

1860-luvulta lähtien ilmestyi useita komipermjakin kielioppeja, sanastoja ja oppikirjoja.[15] Varsinainen kirjakieli syntyi kuitenkin vasta Venäjän vallankumouksen jälkeen Kudymkarin-Invan murteen pohjalta. 1920-luvun alussa otettiin käyttöön kyrilliseen kirjaimistoon perustuneet Molodtsovin aakkoset ja 1930-luvun alussa siirryttiin latinalaiseen kirjaimistoon. Vuodesta 1938 lähtien komit ovat käyttäneet yhteistä kyrillistä kirjaimistoa, johon on liitetty lisämerkit ӧ ja i.[16] Kirjakielen erikoisuus on komisyrjäänin mukainen äänteen [l] käyttö, joka poikkeaa kaikista komipermjakin murteista.[17]

Kudymkarilaisen kaupan kaksikielinen mainostaulu.

1920–1930-luvuilla komipermjakkia ryhdyttiin käyttämään koulussa, lehdistössä ja teatterissa. Samaan aikaan syntyi myös komipermjakkien kaunokirjallisuus. 1950–1960-luvuilla kirjakielen käyttöala alkoi kuitenkin supistua. Kouluissa siirryttiin venäjänkieliseen opetukseen, piirikunnan sanomalehti alkoi ilmestyä venäjäksi ja käännetyn kaunokirjallisuuden julkaisemisesta luovuttiin. 1990-luvulle tultaessa komipermjakin kirjakielen asema oli hyvin marginaalinen.[18]

Nykyään komipermjakkia käytetään opetusvälineenä lastentarhoissa ja kouluissa sitä opetetaan aineena. Sillä julkaistaan kauno- ja lastenkirjallisuutta. Lehdistössä, radiossa ja televisiossa kielen käyttö on vähäistä.[19]

Nykytilanne

Komipermjakit ovat etnisesti ja kielellisesti pitkälle venäläistyneitä.[20] Kielen julkinen käyttö on vähäistä, eikä se ole viime aikoina juurikaan laajentunut. Vuonna 1992 komipermjakille yritettiin saada virallinen asema Permin Komissa, mutta aloite ei saanut riittävää kannatusta.[21] Maaseudulla kielen asema on melko vahva,[22] mutta Permin Komin taloudellisesta ahdingosta johtuva väestön poismuutto lisää kielellistä assimilaatiota.

Lähteet

1. Владение языками населением Российской Федерации (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/perepis2010/croc/perepis_itogi1612.htm) (venäjäksi)
2. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 219–220. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
3. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.4. Rasprostranjonnost vladenija jazykami (krome russkogo). (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_04.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 18.1.2009. (venäjäksi)
4. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.6. Vladenije jazykami (krome russkogo) naselenijem otdelnyh natsionalnostei po respublikam, avtonomnoi oblasti i avtonomnym okrugam Rossijskoi Federatsii. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_06.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 24.1.2009. (venäjäksi)
5. *Narody Rossii: entsiklopedija*, s. 442. Moskva: Bolšaja Rossijskaja Entsiklopedija, 1994. ISBN 5-85270-082-7.
6. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.2. Naselenije po natsionalnosti i vladeniju russkim jazykom. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_02.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 18.1.2009. (venäjäksi)
7. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.3. Naselenije po natsionalnosti i vladeniju russkim jazykom po subjektam Rossijskoi Federatsii. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_03.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 18.1.2009. (venäjäksi)
8. Naselenije Rossijskoi Federatsii po vladeniju jazykami (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls) *gks.ru*. Viitattu 20.1.2012. (venäjäksi)
9. Bartens, Raija: *Permiläisten kielten rakenne ja kehitys*, s. 31. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, 2000. ISBN 952-5150-55-0.
10. Batalova, R.M.: *O meste jazyka komi-permjakov sredi jazykov finno-ugroskih narodov i jego spetsifitšeskih osobennostjah*, s. 35–38. Teoksessa: Komi-permjaki i finno-ugorski mir. Materialy I Meždunarodnoi nautšno-praktitšeskoi konferentsii. Kudymkar: Komi-Permjatskoje knižnoje izdatelstvo, 1997. ISBN 5-87901-028-7.
11. Batalova, R.M.: *O meste jazyka komi-permjakov sredi jazykov finno-ugroskih narodov i jego spetsifitšeskih osobennostjah*, s. 41–42. Teoksessa: Komi-permjaki i finno-ugorski mir. Materialy I Meždunarodnoi nautšno-praktitšeskoi konferentsii. Kudymkar: Komi-Permjatskoje knižnoje izdatelstvo, 1997. ISBN 5-87901-028-7.
12. Lallukka, Seppo: *Komipermjakit – perämaan kansa: syrjäytyminen, sulautuminen ja postkommunistinen murros*, s. 56–57. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti, 1995. ISBN 951-707-072-1.
13. *Gosudarstvennyje i titulnyje jazyki Rossii: entsiklopeditšeski slovar-spravotšnik*, s. 179–180. Moskva: Academia, 2002. ISBN 5-87444-148-4.
14. Bartens, Raija: *Permiläisten kielten rakenne ja kehitys*, s. 9, 30, 32. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura, 2000. ISBN 952-5150-55-0.
15. Lallukka, Seppo: *Komipermjakit – perämaan kansa: syrjäytyminen, sulautuminen ja postkommunistinen murros*, s. 52–53. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti, 1995. ISBN

951-707-072-1.
16. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom II*, s. 426. Moskva: Nauka, 2001. ISBN 5-02-011268-2.
17. Batalova, R.M.: *O meste jazyka komi-permjakov sredi jazykov finno-ugroskih narodov i jego spetsifitšeskih osobennostjah*, s. 40. Teoksessa: Komi-permjaki i finno-ugorski mir. Materialy I Meždunarodnoi nautšno-praktitšeskoi konferentsii. Kudymkar: Komi-Permjatskoje knižnoje izdatelstvo, 1997. ISBN 5-87901-028-7.
18. Lallukka, Seppo: *Komipermjakit – perämaan kansa: syrjäytyminen, sulautuminen ja postkommunistinen murros*, s. 54–67. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti, 1995. ISBN 951-707-072-1.
19. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 222–226. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
20. Lallukka, Seppo: *Komipermjakit – perämaan kansa: syrjäytyminen, sulautuminen ja postkommunistinen murros*, s. 118–136. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti, 1995. ISBN 951-707-072-1.
21. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 1*, s. 230–232. Moskva: Academia, 2000. ISBN 5-87444-103-4.
22. Lallukka, Seppo: *Komipermjakit – perämaan kansa: syrjäytyminen, sulautuminen ja postkommunistinen murros*, s. 136. Helsinki: Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti, 1995. ISBN 951-707-072-1.

Aiheesta muualla

- Ethnologuen raportti komipermjakista (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=koi)

n · k · m (https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Malline:Uralilaiset_kielet&action=edit)

Uralilaiset kielet

Itämerensuomalaiset		inkeroinen · karjala (aunuksenkarjala · lyydi · varsinaiskarjala) · liivi · suomi (kveeni · meänkieli) · vatja · vepsä · viro (võro)
Saamelaiskielet	**Länsisaamelaiset**	eteläsaame · luulajansaame · piitimensaame · pohjoissaame · uumajansaame
	Itäsaamelaiset	akkalansaame † · inarinsaame · kainuunsaame † · keminsaame † · kiltinänsaame · koltansaame · turjansaame
Mordvalaiset		ersä · mokša
Mari		mari (niittymari · vuorimari)
Permiläiset		komi (komipermjakki) · udmurtti
Hanti		hanti
Mansi		mansi
Unkari		unkari
Samojedikielet	**Pohjoissamojedilaiset**	enetsi · juratsi † · nenetsi · nganasani
	Eteläsamojedilaiset	kamassi † · matori † · selkuppi
Luokittelemattomat		merja † · meštšera † · muroma †

Kielten alueellisia nimityksiä tai kiisteltyjä ryhmittelyjä: suomalais-ugrilaiset · suomalais-permiläiset · suomalais-volgalaiset · volgalaiset · suomalais-saamelaiset · ugrilaiset ·

obinugrilaiset